

Rotsmassieven... hoe kunnen klimmers de natuur helpen?

Vele Belgische rotsmassieven liggen in beschermd natuurgebied. KBF zorgt er mee voor dat rotsklimmen samen gaat met natuurbeheer. Maar weet je wel wat er beschermd wordt, waarom dat belangrijk is en hoe je hier aan kan bijdragen?

De Belgische rotsmassieven zijn extreme ecosystemen. Rotsplanten kunnen tegen droogte en hitte, en hebben weinig nodig om zich vast te houden. Op één dag kan de temperatuur met meer dan 30° graden verschillen. Het snel opdrogen van rotswanden na een regenbui, zeker de zuidelijk georiënteerde, is voor klimmers een zegen. Voor planten is het een uitdaging om aan voldoende water te geraken. Richels, spleten en barsten zijn dan ook topstandplaatsen voor planten. Precies die plaatsen die klimmers ook interessant vinden. Klimmers vinden er houvast. Planten vinden er makkelijker water. Wortels kunnen zich beter hechten. Een dun laagje aarde maakt het planten ietsje makkelijker. Korstmoss en mos groeit dan weer liever op min of meer gladde wanden.

Rotsen bestaan verder uit meer dan steile wanden. Onder aan de voet kan je bos vinden, of begroeide puinhellingen (die vaak beschermd zijn). Bovenop het massief ligt het topplateau. Natuurbeheerders zien op het topplateau het liefst een kalkgrasland of een loofbos. Helaas is dat niet zo vaak het geval. Rotsplateaus staan in veel gevallen vol houtige planten, die alles overwoekeren.

VERSTEENDE ZEEBODEM

De meeste Belgische rotsmassieven bestaan uit kalksteen. Enkel de massieven Dave en Beez bestaan uit dolomiet, terwijl Durnal een van de Belgische massieven uit zandsteen is. Kort gezegd zijn onze massieven versteende zeebodem, of anders gezegd versteend sediment dat in laagjes is afgezet op de zeebodem. Diep in de zeebodem werd het sediment, over een periode van miljoenen jaren, gebakken en samengeperst tot steen. Sediment van zand werd zandsteen. Uit klei kwam kleisteen, die verder evolueerde naar leisteen. Sediment van skeletten en schelpen, opgebouwd uit kalk, versteende tot kalksteen. Lagen van afgestorven planten leidde bij ons tot steenkool. Dolomiet is dan weer een stevigere versie van kalksteen. Dolomiet ontstaat door langdurige blootstelling van kalksteen aan magnesium houdend zout water. Dat gebeurde op plaatsen waar zout zeewater het langst bleef staan.

De bergen, en heuvels, ontstonden na een botsing van continenten. De zeebodem plooidde. Wat vlak was werd na de plooiing golvend, met pieken en dalen. De zogenaamde Hercynische plooiing (of botsing) leidde tot de geboorte van de gebergtes van midden Europa: Ardennen, Eifel, Centraal Massief, Vogezen en Zwarte Woud.

BESCHERMEN OF UITTREKKEN?

Het aantal soorten op de Belgische rotsmassieven is heel divers. Soorten die we willen beschermen zijn varens, vetplanten, 1-jarige bloemen en grassen. Die zoeken een standplaats op richels en banden, en in scheuren en barsten. Heel wat plantensoorten op onze massieven zijn afkomstig uit het Middellands zee gebied, de Alpen en de droge steppes van centraal Azië, regio's waar planten ook gewoon zijn aan droogte en hitte. Vetplanten, zoals wit vetkruid, stapelen vocht op in hun vette blaadjes.

De muurvaren groeit dan weer liefst op droge kalkwanden in de zon. Andere soorten, bijvoorbeeld blauwgras, hebben dan weer een diep wortelstelsel, om beter aan water te kunnen, en als houvast tegen windvlagen. Op de rotswand groeien korstmossen en mossen. Groot dooiermos is een korstmoss dat opvallende oranje vlekken vormt op de rotsen. Korstmoss is trouwens geen mos. Korstmossen zijn eigenlijk een verbond tussen twee soorten: een schimmel en een alg. Ze kunnen niet zonder mekaar. De schimmel vangt water op. De alg zorgt via fotosynthese voor voeding.

Een grote bedreiging van het rotsecosysteem zijn woekerplanten. Bekend zijn klimop, braam en vlinderstruik. Ze bedekken snel grote oppervlaktes, en verdringen andere planten. Op zich niet zo erg zou je zeggen. Groen is toch groen. Helaas, verdringen ze plantensoorten die we graag willen beschermen. Op dit vlak heeft niet elke plant evenveel recht op zijn plaatsje op de rots. Beschermd plant gaan voor. Rotsbeheerders zullen woekerplanten dan ook vaak verwijderen.

Een veelvoorkomend dier op de Belgische rotsmassieven is de muurhagedis. Bij open hemel zie je hem zonnebaden. Salamanders komen in een ander habitat voor. Salamanders houden van water. En dan zijn er nog de meer spectaculaire rotsdieren: de zeldzame oehoe en de slechtvalk. De oehoe is een grote uil en zegt, je raadt het al, oehoe. De slechtvalk is de snelste vogel ter wereld. Ze maken hun nesten in en op rotswanden. Tijdens het broedseizoen mogen ze niet gestoord worden. Als er een nest is, mag je tijdelijk niet klimmen. Dit wordt dan aangegeven.

KALKGRASLAND: DOOR DE MENS GEMAAKTE NATUUR

Kalkgrasland is schraal, droog grasland of weide dat voorkomt bovenop kalkrots. Ze staan bekend om hun grote biodiversiteit, en ook om hun orchideeën. Naast de vele bedreigde soorten die in kalkgrasland groeien, zijn kalkgraslanden ook in hun geheel bedreigd in België. Het bijzondere is dat kalkgraslanden enkel kunnen herstellen met hulp van de mens. Kalkgrasland ontstaat en wordt beheerd door het kappen van bomen en/of het laten grazen van schapen. Als we de natuur zijn gang laten, evolueert kalkgrasland naar bos. Op zich is dat goed. Er is meer nood aan bos, maar op die manier gaat ook de biodiversiteit van een kalkgrasland verloren. Natuur beschermen is eigenlijk een kwestie van keuzes maken. Welk habitat en welke soorten krijgt voorrang?

Kalkgrasland kwam veel voor in de Middeleeuwen. De nood aan brand- en bouwhout zorgde voor ontbossing. Ook waren de Ardeense heuvels en plateaus ideaal om schapen te laten grazen, weg van de akkers. Schapen hoeden was een noodoplossing, uit armoede, bedoeld om eigen kledij en dekens te maken. De opkomst van de lakenindustrie maakte van wol een gegeerd product. Al was de concurrentie met wol uit Engeland (te) groot. Eind 19de eeuw stortte de vraag naar wol in, en steeg de vraag naar dennenhout. Steenkool werd gevonden. Hout van de Grove den was ideaal om mijngangen te stutten. Het is een alarmsignaal voor instortende mijngangen. Je hoorde het hout kraken vooraleer het brak. Krakend hout was het teken voor evacuatie. Ook de opkomst van de spoorwegen, in dezelfde periode, deed de vraag naar dennenhout toenemen. Vanaf eind 19de eeuw werden kalkgraslanden verlaten, en evolueerden naar bos. De laatste 10-20 jaar slaat de slinger weer de andere richting uit. Bomen worden gekapt om zo terug kalkgrasland te creëren. Vaak is het herstellen en beschermen van kalkgrasland zelfs een vereiste van de Waalse overheid om de rotsmassieven te mogen uitbaten.

Foto pagina 56: kalkgrasland rotsen Hotton

Foto pagina 57: muurpeper / streepvaren / kogelbloem

Foto pagina 58: zonneroosje / insert: muurhagedis

Foto pagina 59: kalkgrasland uit 1913 is na 100 jaar (foto 2009) terug bos geworden

VERANTWOORD ROTSKLIMMEN, IN DE NATUUR

Het merendeel van de Belgische rotsmassieven ligt in beschermde Natura2000 gebieden. Natura2000 is het Europees netwerk van beschermde natuur. 13% van Wallonië, verdeeld over 240 sites, is beschermd door Natura 2000. Herstel en bescherming van rotsecosystemen, gaande van puinhellingen, rotswanden, hellings- en ravijnbossen tot kalkgrasland, zijn prioriteiten in de Natura2000 actieplannen.

De Waalse overheid heeft echter onvoldoende middelen om de natuur van rotsmassieven te beheren. Ze is dan ook positief dat KBF meehelpt aan het beheer ervan. De relatie tussen klimmers en natuur is sterk veranderd. Een 10-15-tal jaar geleden werden klimmers beschouwd als vijanden van de natuur. Afval werd achtergelaten. Bij gebrek aan fatsoenlijk toilet, werd het hele gebied toilet. Rotsen werden gekuist tot ze bijna steriel waren. Uitklimmen via het topplateau, en vervolgens de afdaling te voet leidde tot het vertrappelen van (beschermde) planten en erosie (slijtage) van het pad of helling. Dit gedrag bestrafte de overheid met (de dreiging tot het) intrekken van de milieuvergunning van een massief. Zonder milieuvergunning is klimmen in beschermd natuurgebied illegaal. KBF en zijn vrijwilligers hebben de laatste jaren veel werk geleverd in het promoten van verantwoordelijk gedrag en het ecologisch beheer van de massieven. Het Belgian Rebolting Team (BRT), waar verschillende KBF clubs aan bijdragen, zorgt er voor dat de Belgische klimmassieven in topconditie zijn. BRT zorgt bijvoorbeeld voor een ecologische inrichting van de routes. Er zijn bijvoorbeeld geen routes op stukken waar zeldzame natuur voorkomt. Ook mag je meestal niet tot helemaal boven klimmen. Zo worden de bovenste delen gevrijwaard. Ook leggen ze paadjes aan. BRT helpt ook mee aan het herstel van kalkgraslanden. De schoonmakers en behakers van rotsen zijn zeker de laatste jaren ook de natuurbeheerders van de massieven geworden. BRT organiseert ook eco-dagen. ▲

Meer weten?

Contacteer rotsklimmen@kbvzw.be, of bij je clubverantwoordelijke.

Of deze link: www.klimenbergssportfederatie.be/belgian-rebolting-team
Of, zie de brochure "*De rotsen, een levensgemeenschap*", te verkrijgen via de klimverantwoordelijke van uw club.

WAT KAN JE ZELF DOEN?

- Geef voorkeur aan carpoolen, en parkeer op aangegeven plaatsen. De nood aan parkeerplaatsen vormt een grote druk op rotsmassieven. Openbaar vervoer is milieuvriendelijker. Helaas zijn de meeste massieven moeilijk te bereiken met bus en trein.
- Gebruik enkel de daartoe voorziene en aangeduide toegangspaden. Afkortingen zorgen voor het eroderen (uitslijten) van kwetsbare hellingen.
- Neem de tijd om het mededelingenbord aan de ingang van het massief te lezen en te respecteren.
- Verwijder en beschadig geen planten, mossen en varens. Ook niet bij het afdalen.
- Maak geen vuur, kampeer of bivakkeer niet aan de rotsmassieven.
- Klim geen routes die (tijdelijk) verboden zijn, om veiligheidsredenen of omdat er bijvoorbeeld vogels op hun nest broeden.
- In heel wat klimgebieden is het verboden om tot de bovenkant van de rotsen te klimmen. Ga dit vooraf na.
- Gebruik enkel magnesium als het niet anders kan, en dan nog erg spaarzaam. Magnesium pof verstopt grepen en is moeilijk afbreekbaar. Magnesium pof is bovendien licht bijtend, en maakt de rots op termijn nog gladder dan hij al is.

